

N:o 30.

Af herr Nilsson, med förslag till ändrad lydelse af 13 § 2 och 3 mom. samt 14 och 19 §§ riksdagsordningen.

Bland frågor, rörande svenska folkets representation, hvilka redan länge ådragit sig en större uppmärksamhet, intaga de om städernas och landsbygdens olika rätt med hänsyn till val af riksdagsmän i Andra Kammaren samt bestämmelserna för valrätt och valbarhet vid dessa val tvifvelsutän den främsta platsen. Dessa frågor äro ock ganska nära förknippade med hvarandra, så att man ofta såsom skäl mot lösningen af den ena af dem anført att man åtminstone samtidigt borde lösa äfven den andra, enär eljest orättvisa skulle tillfogas den ena eller andra intresserade parten. De böra fördenskull äfven lämpligast behandlas och afgöras tillsammans.

Såsom bekant gifver Riksdagsordningens 13 § en långt större rätt att i förhållande till folkmängden utse riksdagsmän åt städerna än åt landsbygden, så att då de förra vid nu senast försiggångna val utsågo 75 riksdagsmän för en folkmängd af 805,053 personer eller 1 för 10,734, så fick den senare blott utse 146 riksdagsmän för en folkmängd af 3,877,716 personer eller 1 för 26,560, under det att, om samma proportion varit stadgad för både landsbygd och städer, ju 358 riksdagsmän från den förra skulle svarat mot 75 från den senare. Den folkmängd, som svarat mot 1 riksdagsman, har för landsbygden hållit sig mycket konstant med högst 1 för 26,488 vid 1872 års val och lägst 1 för 27,358 vid 1878 års val, under det att densamma, till följd både af den längre perioden för småstadsvalkretsarne och omöjligheten eller olämpligheten att öka dessas antal i jemnbredd med deras folkmängds tillväxt, visar något större vexlingar för städerna med högst 1 för 9,035

vid 1866 års val och lägst 1 för 10,868 vid 1884 års val. Äfven för städerna synes emellertid nu liksom för landsbygden hafva inträdt ett jemförelsevis konstant förhållande mellan antalet riksdagsmän och folkmängden. Anspråken på ändring af riksdagsordningens bestämmelser, rörande städernas representationsrätt, härröra fördenskull deraf att dels städernas befolkning tillväxer så mycket hastigare än landsbygdens, att denna städernas större rätt med deraf följande magt börjar innebära en oafbrutet tilltagande fara för landsbygden, dels förändrade förhållanden så småningom beröfvat denna rätt det anseende för behöflighet, billighet och rättvisa, som i vår tid allena förmår utgöra en säker grund för en sådan särskild företrädesrättighets bibehållande.

Då landsbygden sålunda 1865 hade 3,615,159 invånare, för hvilka 1866 valdes 135 riksdagsmän, och 1885 blott 3,877,716 invånare, för hvilka nyligen valts 146 riksdagsmän, så egde städerna deremot 1865 en folkmängd af 498,982 personer, för hvilka 1866 valdes 55 riksdagsmän, och 1885 en folkmängd af ända till 805,053 personer, för hvilka nyligen kunnat väljas 75 riksdagsmän. Då städernas befolkning 1865 utgjorde blott 12,¹ procent så uppgick den 1885 redan till 17,² procent af rikets hela folkmängd, och då städerna vid 1867 års riksdag allenast egde 28,⁹ procent af hela antalet riksdagsmän i Andra Kammaren, så hade de vid 1887 års lagtima riksdags »senare sammanträde» 33,⁹ procent af detta antal. De nu om några få månader förestående valen till Andra Kammaren torde än mer förändra förhållandet till städernas förmån, enär landsbygden efter 1886 års folkmängdsuppgifter lär få 1 riksdagsman mindre och städerna åtminstone 1 riksdagsman mer, än de nu hafva. Starkast visar sig emellertid antalet riksdagsmän ökas för de stora städerna, så att då Stockholm 1867 hade 13, Göteborg 4 och Malmö 2 riksdagsmän, så ega de nu respektive 21, 9 och 4 riksdagsmän eller nära dubbla antalet nu mot för blott tvänne årtionden sedan. Den tiden kan sålunda icke vara aflägsen och är i flera hänseenden redan kommen, då städerna skola utöfva ett större inflytande på riksdagsärendenas afgörande, än som är tillbörligt, och detta icke blott genom den snabbare tillväxten, i förhållande till folkmängden, af deras riksdagsmäns antal i Andra Kammaren, utan äfven genom denne sistnämndes deraf härrörande för mycket ökade numerär och allt större betydelse vid de gemensamma voteringarna.

Af de skäl, som ursprungligen föranledde meddelandet af den större representationsrätten åt städerna i förhållande till landsbygden, torde det som afser »den olikartade organisationen af hvarderas kommunala förhållanden, förvaltning och lagskipning» dels icke böra till-

mätas någon afgörande betydelse och dels hafva förlorat det mesta af sin vikt genom senare tidens förändrade förhållanden och genom medgifvandet af samma rätt åt »de städer, som icke hafva egen jurisdiktion», som åt de öfriga städerna. Mångfalden af olika verksamhetsgrenar med deraf härrörande olika intressen är vidare genom den nu så högeligen vidgade samfärdseln och den storartade ekonomiska utvecklingen inom den största delen af rikets landsbygd, och i synnerhet der, hvarest jernvägar finnas, så ökad att den väl kan tåla jemförelse med hvad den företer i de flesta af våra städer åtminstone, hvartill kommer att olika landsdelar ofta besitta sins emellan mycket olikartad näringsverksamhet och erbjuda de mest stridiga intressen; så att man uti landsbygdens förmenta ensidighet med hänsyn till de å densamma befintliga intressena omöjligen kan ega något verkligt skäl för städernas ifrågasvarande rätt. I den mån valrätten allt mer utsträcker, kommer ock den landbruksidkande jordegarens intresse att allt mer få maka åt sig vid riksdagsmannavalen å landsbygden, och det är redan nu långt svagare representeradt, än det var före införandet af vårt nuvarande representationssätt, enär ju tre af de forna fyra stånden voro i öfvervägande grad jordbruksidkande. Den nu allt mer tillfredsställande skolundervisningen äfven å landsbygden gör att städerna ej heller ur påståendet om en mindre tjenlighet för utöfvandet af politisk rösträtt, en blott lägre grad af politisk myndighet, kunna hemta något stöd för sin större representationsrätt. Det enligt den officiella statistikens siffror obestridigen mindre goda tillståndet i städerna med hänsyn till lydanden för sedlighetens och rättens bud talar ock vida mer till förmån för landsbygden än städerna, för så vidt nemligen representationen skall vara ett uttryck af nationens sedliga och rättsliga vilja. (Jfr med hänsyn härtill de i Andra Kammarens protokoll för 1886, n:o 31, sid. 16 lemnade statistiska uppgifterna). Den ofantliga magt, städerna i förhållande till landsbygden ega genom tidningspressen och deras förmåga och utsigter att medels denna magt i ständigt tilltagande grad inverka på och i viss mån rent af bestämma riksdagsmannavalen äfven å landsbygden, gör för öfrigt den ifrågasvarande större representationsrätten lika öfverflödig för det nödiga skyddandet af städernas intressen som den redan blifvit allt mer obillig ur rättvisans synpunkt.

Den folkmängdssiffra, som berättigar städerna att utse en riksdagsman, torde därför böra höjas till större öfverensstämmelse med hvad för landsbygden finnes stadgadt, i likhet med hvad redan vid 1880 års riksdag blef föreslaget.

En annan olägenhet, som vidlåder bestämmelserna rörande riks-

dagsmannavalen till Andra Kammaren för städerna, är fastställandet af en längre period för småstädernas indelning i valkretsar, hvilken icke sammanfaller med de vida kortare ordinarie legislaturperioderna, till följd hvaraf t. ex. småstäderna ännu vid 1878 års riksdag voro representerade efter 1865 års folkmängdsuppgifter och den 1876 efter 1875 års folkmängd bestämda valkretsindelningen först fick tillämpas vid valen 1878 till 1879—87 årens riksdagar, o. s. v. Det år, då valkretsindelningen skall bestämmas, faller nemligen olika inom legislaturperioderna, så att det t. ex. 1876 och 1906 utgör en sådan periods första år, 1886 och 1916 en sådan periods andra år samt 1896 och 1926 en sådan periods tredje år, hvilket tydligen måste medföra en orättvisa åt småstäderna. Ordandet af dessa sistnämndas indelning i valkretsar torde dessutom både lämpligare och mer likformigt kunna öfverlätas åt Konungen, då sådant ju utan olägenhet men till åtskillig förmån städse skett i fråga om landsbygden.

Med hänsyn åter till *valrätten* eller den individuella rättigheten att deltaga uti riksdagsmannaval har konstitutionsutskottet redan uti sitt utlåtande n:o 11 vid 1880 års riksdag anfört så goda skäl för behöfligheten af åtminstone någon nedsättning i de nu nog stora fordringarna för denna rätt, att det torde vara onödigt att dertill foga någon ytterligare motivering. Vid den för en sådan nedsättning i census behöfliga förändringen af bestämmelserna i den 14 § riksdagsordningen torde emellertid böra icke blott närmare tydliggöras hvad som menas med »fast egendom», utan äfven aflägsnas de väl hårda bestämmelserna om »ovilkorlig arrenderätt för lifstid eller för minst fem år», som nu finnas stadgade för åtnjutande af valrätt på grund af arrende, genom hvilka, om de tillämpats, största delen kanske af landets burgne arrendatorer skulle hafva utestängts från sådan rätt (jfr i afseende på sistnämnda förhållande *Rydin*, Svenska Riksdagen, I, Stockholm 1873, sid. 173—174. *Naumann*, Sveriges statsförfattningsrätt, III, Stockholm 1883, sid. 384).

Samma skäl för minskning af fordringarna å *valbarhet* till riksdagsman i Andra Kammaren finnas emellertid alls icke, utan kunna och böra dessa fordringar snarare samtidigt med nedsättningen i census något litet höjas, så att åtminstone någon verklig trygghet erhålles för att riksdagsmannakallet ej varder eftersträfvadt såsom ett jemförelsevis lönande yrke för ekonomiskt osjelfständiga personer utan nödig burgenhet.

Med anledning af hvad här ofvan blifvit i största korthet anfördt får jag alltså hemställa,

det Riksdagen måtte antaga följande förslag till ändring af 13, 14 och 19 §§ riksdagsordningen att hvilatill slutligt afgörande vid näst sammanträdande lagtima riksdag:

§ 13.

Mom. 2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Domsaga, som, oberäknadt dertill hörande städer, har större folkmängd än fyrtio tusen varde dock af Konungen, så vidt ske kan häradsvis, *hvar tredje år indelad i valkretsar, en för hvarje fullt tal af tjugutusen invånare, hvilka valkretsar välja hvardera en riksdagsman.*

Mom. 3. I hvarje stad, som eger en folkmängd af tio tusen eller mer, utses en riksdagsman *och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af tjugutusen, hvarmed folkmängden öfverstiger tiotusen.* Öfriga städer skola *det sista året i hvar tredje legislaturperiod af Konungen ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst tio tusen och högst tjugutusen.*

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad *person, hvilken antingen eger eller med fideikommissrätt eller stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst sjuhundra kronor, derunder dock icke inbegripne sådana byggnader å ofri grund, å hvilka lagfart ej må meddelas, eller arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde, ej understigande tretusen kronor, eller ock erlägger till staten bevillning för en till minst femhundra kronor uppskattad årlig inkomst.*

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast väljas män, som uppnått tjugufem års ålder samt, en-

ligt 14 §, *besitta* valrätt inom den kommun eller någon af de kommuner, för hvilka de väljas, *och* antingen ega eller med *fideikommissrätt* eller stadgad åborätt innehafva fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst *femtonhundra* kronor, eller för lifstid eller för minst fem år arrendera jordbruksfastighet till taxeringsvärde, ej understigande sextusen kronor, eller ock erlægga till staten bevillning för en till minst *tolfhundra* kronor uppskattad årlig inkomst.

Stockholm den 20 maj 1887.

N. P. Nilsson.

Häruti instämma

P. M. Söderberg.

J. Bengtsson.

Bilaga.

Förslag till indelning i valkretsar efter motionens bestämmelser af de städer, hvilka den 31 december 1885 egde mindre än 10,000 invånare.

I.		IV.	
{ Södertelje	3,926	{ Vexjö	6,010
{ Vaxholm	1,540	{ Oskarshamn	5,576
{ Norrtelje	2,295	{ Vimmerby	2,018
{ Östhammar	675	{ Borgholm	901
{ Öregrund	870		14,505
{ Sigtuna	575	V.	
{ Enköping	2,920	{ Vestervik	6,733
	12,791	{ Visby	6,666
			13,399
II.		VI.	
{ Nyköping	5,374	{ Ronneby	1,924
{ Eskilstuna	9,271	{ Karlshamn	6,690
{ Torshälla	1,108	{ Sölvesborg	1,526
{ Strengnäs	1,614		10,140
{ Mariefred	901	VII.	
{ Trosa	623	{ Kristianstad	9,733
	18,891	{ Simbrishamn	2,026
		{ Engelholm	2,067
			13,826
III.		VIII.	
{ Söderköping	1,909	{ Ystad	7,572
{ Motala	2,225	{ Trelleborg	2,266
{ Vadstena	2,244	{ Skanör	701
{ Skenninge	1,503	{ Falsterbo	381
{ Eksjö	3,031		10,920
{ Grenna	1,263		
	12,175		

IX.

{Halmstad	9,562
{Laholm	1,546
{Falkenberg	1,824
{Varberg	4,049
{Kungsbacka	699
	<u>17,680</u>

X.

{Kongelf	936
{Marstrand	1,309
{Uddevalla	7,354
{Strömstad	2,417
	<u>12,016</u>

XI.

{Venersborg	5,382
{Alingsås	2,543
{Borås	6,073
{Ulricehamn	1,134
{Åmål	2,656
	<u>17,788</u>

XII.

{Mariestad	2,846
{Lidköping	4,851
{Skara	3,466
{Sköfde	4,067
{Hjo	1,418
{Falköping	2,787
	<u>19,435</u>

XIII.

{Karlstad	7,970
{Kristinehamn	5,445
{Filipstad	3,041
	<u>16,456</u>

XIV.

{Askersund	1,518
{Nora	1,430
{Lindesberg	1,583
{Vesterås	6,659
{Köping	3,391
{Arboga	3,979
	<u>18,560</u>

XV.

{Sala	5,138
{Falun	7,602
{Säter	558
{Hedemora	1,460
	<u>14,758</u>

XVI.

{Söderhamn	9,044
{Hudiksvall	4,405
	<u>13,449</u>

XVII.

{Hernösand	5,448
{Östersund	4,745
	<u>10,193</u>

XVIII.

{Umeå	2,930
{Skellefteå	1,034
{Luleå	3,392
{Piteå	2,611
{Haparanda	1,188
	<u>11,155</u>

Antal riksdagsmän i Andra Kammaren efter folk-
mängden den 31 december 1885.

	Enligt nu gällande bestäm- melser.	Enligt mo- tionens förslag.
Stockholm	21	11
Göteborg	9	5
Malmö	4	2
Norrköping	2	1
Gefle	2	1
Upsala	2	1
Jönköping	1	1
Karlskrona	1	1
Helsingborg	1	1
Lund	1	1
Örebro	1	1
Kalmar	1	1
Linköping	1	1
Landskrona	1	1
Sundsvall	1	1
Småstadsvalkretsar	26	18
Landsbygdsvalkretsar	146	147
Summa	221	195